

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 15, Issue: 100th Anniversary of the Republic Special Issue, October 2023

www.historystudies.net

TARİHSEL ARKA PLANIYLA LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI VE DERS KİTAPLARINA YANSIMASI

*Lausanne Peace Treaty With Its Historical Background and Its Reflection on
Textbooks*

Dr. Ahmet Tokmak

İzmir Ölçme Değerlendirme Merkezi
tokmak87@hotmail.com

Dr. Öğr. Üyesi İlyas Kara

Amasya Üniversitesi
ilyas.kara@amasya.edu.tr

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 26.07.2023
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 10.10.2023
DOI Number : 10.9737/historystudies.1333372

Atıf – Citation:

Ahmet Tokmak, İlyas Kara, "Tarihsel Arka Planıyla Lozan Barış Antlaşması ve Ders Kitaplarına Yansıması", *History Studies*, 15/Cumhuriyetin 100. Yılı Özel Sayısı, Ekim 2023, s.121-138.

TARİHSEL ARKA PLANIYLA LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI VE DERS KİTAPLARINA YANSIMASI

Lausanne Peace Treaty with its Historical Background and Its Reflection on Textbooks

Ahmet Tokmak *

İlyas Kara **

Öz

Lozan Barış Antlaşması Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ilişkin bir tescil belgesi niteliği taşımaktadır. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrılması ve akabinde ağır şartlarla imzalanan Mondros Mütarekesi sonrasında yurdun farklı bölgelerinde başlayan direniş hareketi Mustafa Kemal liderliğinde tüm yurdu temsil eden bir Millî Mücadele hareketine dönüşmüş ve elde edilen zaferler diplomatik başarıları da beraberinde getirmiştir. Bu araştırmada Lozan Barış'ının Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ders kitapları ve öğretim programlarında nasıl ele alındığı nitel araştırma ilkeleri doğrultusunda doküman analizi yöntemiyle araştırılmış, antlaşmanın tarihsel arka planına, metin içeriklerinde kullanılan kalıp ifadelere, görsellere ve öğretim programında yer alan kazanımlara ilişkin inceleme ve değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin tarihsel arka planın yeterince doldurulmadığı, antlaşmaya ilişkin anlatımlarda sık ve benzer kalıp ifadeler kullanıldığı, görsellere ilişkin yeterince açıklamaya yer verilmediği belirlenmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda Lozan Barış Antlaşması'nın ders kitaplarındaki kapsamının genişletilmesi, konunun kanıt temelli bir anlayışla ele alınması ve dönemin gazete haber ve görsellerine ilişkin içeriklere yer verilmesine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Lozan Barış Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi, ders kitabı, öğretim programı.

Abstract

The Lausanne Peace Treaty is a registration document for the establishment of the Republic of Turkey. The resistance movement that started in different parts of the country after the defeat of the Ottoman Empire in the First World War and the signing of the Armistice of Mudros, which was signed with heavy conditions, turned into a National Struggle movement representing the whole country under the leadership of Mustafa Kemal, and the victories achieved brought diplomatic successes. In this study, how the Lausanne Peace Treaty was handled in the textbooks and curricula of the History of Revolution of the Republic of Turkey was investigated by document analysis method in line with the principles of qualitative research, and examinations and evaluations were made regarding the historical background of the treaty, the stereotypes used in the text contents, the visuals and the learning outcomes in the curriculum. As a result of the research, it was determined that the historical background of the Lausanne Peace Treaty was not sufficiently filled in, frequent and similar stereotypes were used in the narratives about the treaty, and there were not enough explanations about the visuals. In line with the results of the research, suggestions were made to expand the scope of the Lausanne Peace Treaty in the textbooks, to address the subject with an evidence-based approach, and to include content related to newspaper news and visuals of the period.

Keywords: Lausanne Peace Treaty, Turkish Republic History of Revolution and Kemalism course, textbook, curriculum.

*Sorumlu Yazar, Dr., İzmir Ölçme Değerlendirme Merkezi, İzmir /TÜRKİYE, tokmak87@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-3902-5825.

** Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
Amasya/TÜRKİYE, ilyas.kara@amasya.edu.tr ORCID: 0000-0003-4755-0037.

Giriş

Türk dış politika tarihi incelendiğinde belirlenen politikalara etki eden ilk Türk devletlerinden günümüze savaşlar, iç karışıklıklar, ticari anlaşmalar, azınlıklar ve buna benzer pek çok konudan oluşan oldukça zengin bir değişken listesi ile karşılaşılmaktadır.¹ Bir devletin diğer devletler ile yürüttüğü ilişkilerin tamamı olarak değerlendirilebilecek dış politika; yaşanan dönem, ulusal ve uluslararası şartlar dikkate alınarak politikalar geliştirilen bir alandır.² Tarih boyunca devletlerin dış ilişkilerini yürüten makamlara devlet teşkilatlanmasında oldukça değer verildiği görülmektedir. Selçuklu Devleti'nde Divan-ı İnşa makamı tarafından dış yazışmaların yürütüldüğü bir makam olarak değerlendirilen dış işleri, Osmanlı Devleti'nde Reis-ül Küttaplık makamından bakanlık seviyesine yükseltilerek Hariciye Nezareti ile dış siyasetin yürütüldüğü kritik bir bakanlık olarak değer görmüş, Türkiye Cumhuriyeti'nde ise Hariciye Vekâleti ile temsil edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna temel olan Millî Mücadele zaferinin askeri safhası sonrası diplomatik anlamda elde edilen başarılarla aynı zamanda dış işleri bağlamında var olan bu tarihsel arka plan tecrübesinin de olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin dış işleri seviyesinde yaşadığı başlangıç ve aynı zamanda Türk dış politika tarihi açısından bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek en önemli olaylardan biri Lozan Barış Antlaşması'dır.³ Türk siyasal hayatının başlaması açısından bir dönüm noktası olan Lozan Barış Antlaşması, alınan kararları itibarıyla günümüz Türkiye sosyal, siyasal ve hukuk politikaları açısından bir temel teşkil etmekte ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş belgesi olarak nitelendirilmektedir.⁴

Türkiye Cumhuriyeti'ni Lozan Barış Antlaşması'na götüren dönemsel şartlar oldukça geniş bir tarihsel arka plana sahiptir. Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda ayak uydurmaya çalıştığı ancak dönemin gelişen Avrupa devletlerine göre geride kaldığı sanayi çalışmaları, bunun yanında Fransız ihtilali sonrasında değişen güç dengeleri ile ulus devletlerin ortaya çıkması ve bu devletlerin sömürgeci bir yapı ile teşkilatlanması, zayıflayan Osmanlı Devleti'ni zora sokan unsurlar olarak değerlendirilebilir.⁵ Bu dönemde Avrupa coğrafyasında domine edici bir güç unsuru olarak İngiltere'nin denge siyasetiyle 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası Doğu politikasında değişime gitmesi ise Osmanlı Devleti'nin Almanya eksenine kaymasında sebep olarak gösterilebilir.⁶ Aynı zamanda Avrupa devletleri arasında ortaya çıkan çeşitli çıkar uyumsuzlukları ve buna bağlı olarak gelişen kampaşma ve bloklaşmalar ile birlikte alt yapısı hazırlanan I. Dünya Savaşı ise Osmanlı Devleti adına bir kırılma dönemi olarak değerlendirilebilir.⁷ Öte yandan Osmanlı Devleti'nin, çağın gelişen ekonomik hamlelerine uyum sağlayamaması, dış politikada denge politikasını takip etmesi ve yayılmacı politika izleyen Avrupalı devletler tarafından potansiyel ham madde ve pazar kaynağı olarak görülmesi Osmanlı

¹ Ömer Kürkçüoğlu, "Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.35, Ocak 1980 s. 310.

² Abdülkadir Baharççek- C. Emek İnan, "Dış Politikanın Belirlenmesinde Ulusal Güvenlik Algısının Rolü", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C.4, Haziran 2013, s. 103.

³ Yasemin Naz, "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin Sosyal ve Psikolojik İzleri", *Akademik İzdüşüm Dergisi*, C.8, Mart 2023, s. 104.

⁴ Hasan Acar, "Lozan Barış'ının Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundaki Önemi", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, C. 9, Temmuz 2021, s. 332.

⁵ Ramazan İzol- Murat Cingöz, "Merkantalizm ve Sanayi Devrimi Sürecinde Osmanlı Devleti'nin Konumu" *Akademik Hassasiyetler*, C.7, Aralık 2020, s. 382.

⁶ Mithat Aydın, "1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında Avusturya Diplomasisi", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.5, Aralık 2018, s. 176.

⁷ Esra Özşüer, "I. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı Venizelos- "Entente Cordiale" İş Birliği ve Propaganda Çalışmaları". *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 16, Eylül 2018, s. 252.

Devleti'ni bu dönem için zora sokan diğer faktörler olarak sayılabilir.⁸ Savaş öncesinde gelişen bloklaşmada yerini belirleyemeyen Osmanlı Devleti; İngiltere, Fransa gibi devletler tarafından tarafsız bırakılmak isteniyor ancak Osmanlı yönetimi böylesi bir durumun kendisine zarar vereceğine inanıyordu.⁹ Osmanlı Devleti'nin İtilaf devletleri tarafında yer alma çabalarının sonuçsuz kalması, savaşlarda kaybettiği toprakları geri alabilmek, siyasi yalnızlık ve içinde bulunduğu zorlu şartlardan dolayı yabancı devletlere tanıdığı ağır ayrıcalıklardan kurtulma düşüncesiyle savaşın İttifak bloğunda yer alan Almanya ile birlikte savaşa katılmıştır¹⁰. Osmanlı Devleti'nin İttifak grubuna yönelmiş olmasının nedeni, İtilaf devletlerinin Osmanlı'yı kendi aralarında paylaşma düşüncesi olsa da dönemin Osmanlı hükümeti ve Enver Paşa savaşa girme konusunda temkinli bir tutum sergilemiş ancak dönemin uluslararası konjonktürü yansızlığı imkânsız kılmıştır.¹¹ Almanya, Osmanlı Devleti'nin dezavantajlı durumuna rağmen boğazların kullanılması, savaşın geniş bir coğrafyaya yayılması, İtilaf devletlerinin sömürgelerine giden yolların kontrol altına alınabilmesi ve Osmanlı Devleti'ni İngiltere ve Rusya için bir baskı unsuru olarak kullanabilme düşünceleri ile Osmanlı'nın İttifak grubunda yer almasının iyi olacağını düşünmüştür.¹² Bu dönemde Mustafa Kemal'in I. Dünya Savaşı'nda yapılacak tercih için acele edilmemesi, doğru zaman ve koşulların beklenmesi yönünde görüşleri olduğu bilinmektedir.¹³ Öte yandan Osmanlı yönetiminde genel olarak savaşın Almanya lehine sonuçlanacağına dair inançları olan güçlü bir kesim bulunmaktaydı.¹⁴ Sonuç olarak 2 Ağustos 1914 tarihinde imzalanan gizli İttifak anlaşmasıyla Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nda Almanya ile taraf olacağını resmileştirmiştir. Almanya'ya ait iki savaş gemisi Goben ve Breslau'un Osmanlı Devleti'ne sığınması, Osmanlı'nın bu gemileri satın aldığını açıklayarak bunlara Yavuz ve Midilli isimlerini vermesi ve devamında bu gemilerin de aralarında bulunduğu bir filo ile Rus limanlarının bombalanması ise Osmanlı Devleti için savaşın fitilini ateşleyen olaylar olmuştur. Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesini Fransa ve İngiltere'nin savaş ilanları takip etmiş ve Osmanlı Devleti de 11 Kasım 1914'te İtilaf devletlerinin savaş ilanına karşılık vererek Fatih Camii'nde Cihad-ı Ekber fetvasını okutmuştur.¹⁵

Osmanlı Devleti'nin geniş bir coğrafyada dahil olduğu çarpışmalar oldukça yıkıcı şekilde büyük kayıpların verildiği bir savaşa dönüşmüştür. Buna rağmen Türk askerinin kahramanlıklarıyla elde edilen pek çok bölgesel zafer bugün hâlâ büyük bir gururla anılmaktadır. Özellikle Çanakkale Cephesi'nde elde edilen başarı savaşın seyrini değiştirmiştir.¹⁶ İtilaf güçlerinin Çanakkale savaşlarına dair beklentileri Türk ordusunun elde ettiği başarılar ile

⁸ Mahmut Bolat, "I. Meşrutiyet'ten I. Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti Dış Politikasının Genel Bir Değerlendirmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, Aralık 2014, s. 17.

⁹ Mesut Can Akçay, "Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Savaşı", *Tarih Kritik Dergisi*, C.6, Eylül 2020, s. 406.

¹⁰ Ersin Müezzinoğlu, "Savaş Kabinelerinin Sorgulanmalarına Göre Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girişi". *Journal of History Studies*, C.7, Mart 2015, s. 121

¹¹ Vahdet Keleşyılmaz, "Belgelerle Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı'na Giriş Süreci", *Erdem*, Eylül 1998, s. 152.

¹² Bolat, age, s.19.

¹³ Andrew Mango, *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2019, s. 171.

¹⁴ Selami Kılıç, "Birinci Dünya Savaşı'na Uzanan Süreçte Türk-Alman Yakınlaşması", *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak*, Ed. Zekeriya Türkmen, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2014, s. 102.

¹⁵ Tuncay Öğün, "I. Dünya Savaşı başlarında Osmanlı basınında Rusya Müslümanları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 34, Mayıs 2018, s. 83.

¹⁶ Ksenija Aykut-Stefani Miljković, "Birinci Dünya Savaşı Konulu Sırp ve Türk Tarihi Romanlarında Gerçek ve Kurgu", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. 5, Temmuz 2016, s. 40.

karşılıksız kalmıştır.^{17 18} Kafkas ve Kanal cephelerinde taarruz, Çanakkale, Irak, Suriye-Filistin, Hicaz-Yemen cepheleriyle savunma, Galiçya, Romanya, Makedonya cepheleriyle ise yardım hattını oluşturarak toplam dokuz cephede savaşan Osmanlı Devleti'nin iki milyon sekiz yüz bin askeriyle katıldığı savaşta altı yüz bin askerinin yaralı, dört yüz bin askeri şehit, üç yüz bini ise esir edilmiştir.^{19 20 2122} Savaşın sonuna doğru Amerika Birleşik Devletleri başkanı Wilson tarafından yayınlanan ilkeler ise savaşın sona ermesini kolaylaştıran önemli bir etken olarak sayılabilir. İttifak bloğu ülkelerinden Bulgaristan'ın savaştan çekilmesini takiben Almanya ile kara bağlantısı yok olan Osmanlı Devleti, sonrasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve son olarak Almanya'nın savaştan çekilmesi ile I. Dünya Savaşı sona ermiştir. Savaşın galibi olan İtilaf devletleri savaş sonunda imzalanan ateşkes antlaşmalarıyla mağlup devletleri oldukça ağır şartlara sahip anlaşmaları imzalamak zorunda bırakmış, bu durum ise yeni gelişmelerin öncüsü olmuştur. Osmanlı Devleti'nin imzaladığı Mondros Ateşkes Antlaşması da bu ağır antlaşmalardan biri olmuştur. Osmanlı Devleti'nin fiili olarak yok olması şeklinde nitelenen bu antlaşma İstanbul, Çanakkale boğazları, sınır güvenliği, orduların terhis edilmesi, savaş esirlerinin mahkûmiyeti, stratejik noktaların işgaline kapı aralaması, iletişim ve haberleşme kanallarının teslimi, Vilayet-i Sitte şehirlerinin işgali gibi konularda Osmanlı Devleti'nin işgal belgesi niteliğindedir.²³ Nitekim antlaşmanın imzalanması sonrası İtilaf devletleri stratejik noktaların işgali ile ilgili 7. maddeyi referans göstererek işgallere başlamışlardır. Musul'un işgali ile başlayan süreç başkent İstanbul, Suriye, Hatay, Adana, Mersin, Zonguldak, İzmir, Urfa, Maraş, Antep gibi şehirlerin işgali ile devam etmiştir. Mustafa Kemal'in bu süreçte İstanbul'da demir atmış ittifak donanmalarına bakarak söylediği "Geldikleri gibi giderler!" sözü ise yeni bir sürecin başlayacağını işaret etmiştir.²⁴

18 Ocak 1919 tarihinde galip devletlerin yenilen devletlerle imzalayacağı barış antlaşmalarının şartlarının konuşulması amacıyla toplanan Paris Barış Konferansı ise yenilen devletlerin nasıl paylaşılacağına belirlenmeye çalışıldığı bir konferansa dönüşmüştü; İtalya vaadedilen Batı Anadolu topraklarının kendisine verilmemesi nedeniyle konferansı terk etmiş, ortaya çıkan anlaşmazlık ise Osmanlı Devleti ile imzalanacak barış antlaşmasının sonraya bırakılmasına neden olmuştur.²⁵ Ancak konferansta Batı Anadolu topraklarının Yunanistan'a verilmesi ile ilgili alınan karar, bölge halkının nüfus çoğunluğunun Rumlardan oluştuğu iddiası ve Rumların Türkler tarafından tehdit edildiği bahanesiyle Yunanistan 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in resmen işgaline başlamıştır.²⁶ Yurdun kurtuluşu için İstanbul'da çeşitli çareler düşünülse de bu çareler

¹⁷ Memet Yetişgin, *Çanakkale Savaşlarının Türk ve Dünya Tarihindeki Önemi, Çanakkale I, Savaşı ve Tarihi*, Ed. İ. G. Yumuşak, İstanbul 2006, s. 207-216

¹⁸ Muhammet Erat, "Çanakkale Savaşlarının Sonuçları", *Çanakkale Savaşlarının 91. Yılı Anısına, 1915*, Ton RadyoTelevizyon ve Yayıncılık A. Ş., Çanakkale (2006), s. 47-49.

¹⁹ Adem Çalışkan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusunda Firari Askerlerin Eşkıyalık Olayları Ve Bunlara Karşı Alınan Önlemler -Maraş Örneği-", *Belgi Dergisi*, C.2, Temmuz 2020, s. 2687.

²⁰ İbrahim Ethem Atnur, "Türklerin I. Dünya Savaşı, İşgalden Kurtuluşununun 100. Yılında Bayburt", Ed. Süleyman Çiğdem, vd., Bayburt Üniversitesi Yayınları No: 21, Erzurum 2019, s.84.

²¹ Burcu Yıldırım, "Birinci Dünya Savaşı Sırasında Asker Ailelerine Devletin Yaptığı Yardımlar", (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s.28.

²² Salih Polatkan, *Doküman ve Fotoğraflarla I. ve II. Dünya Savaşları Özeti*, İstanbul 1972, s. 18

²³ Yaşar Özüçetin, "Kurtuluş ve Kuruluşta Milletvekili Gözüyle Gazi Mustafa Kemal Paşa (1920-1923). Berikan Yayınevi, Ankara 2020, s.15

²⁴ Mustafa Şahin, "Cumhuriyet'in Temelinin Atılması Yolunda Atatürk'ün Mondros Mütarekesi Sonrası Şişli Günleri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2015, s. 218.

²⁵ Hanefi Yazıcı, "1919 Paris Barış Konferansı'nda Türk Tezleri", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 9, Haziran 2020, s. 1062.

²⁶ Mustafa Turan, "'İzmir'in İşgali Üzerine", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.12, Kasım 1996, s. 746.

İngiliz veya Amerikan mandasını istemekten öteye gidememiştir. Halkın işgallere karşı tepkisi ise Kuva-yı Millîye hareketi ile gerçekleşmiştir. Bu dönemde yurdun dört bir yanında başlayan direniş hareketi, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri etrafında örgütlenerek devam etmiş, bölgesel kurtuluş mücadeleleri aranmaya başlamıştır. Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a gidişi ise bu sürecin bir ulus mücadelesine dönüşmesi için dönüm noktası olmuştur. Mustafa Kemal'in Havza ve Amasya'da genelgeler yayınlayarak yön verdiği, yöntemini belirlediği hareket ilk önce Erzurum Kongresi'nde sonrasında Sivas Kongresi'nde örgütlü bir mücadeleye dönüştürülmüş ve tüm yurdu temsil edecek hâle bürünmüştür. Osmanlı Devleti ile Amasya'da gerçekleştirilen görüşmeler sonunda Meclis-i Mebusan açılmış ve Mustafa Kemal'in başlattığı mücadelenin temelini oluşturan Misak-ı Millî kararları Osmanlı Mebusan Meclisi'nde kabul edilmiştir. İstanbul'un resmen işgali ile sonlanan bu gelişme ise Ankara'da yeni bir meclis kurulmasının önünü açmıştır.²⁷ Osmanlı Devleti ve İstanbul ile bağların tamamen koparıldığı bu dönem, İtilaf devletlerinin Sevr Antlaşması planını hızlı bir şekilde devreye sokmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti'ni temsilen Tevfik Paşa tarafından imzalanması beklenen anlaşma Tevfik Paşa tarafından olumsuz karşılanmış, anlaşma şartlarının çok ağır olduğu bildirilmiştir.²⁸ Ancak İtilaf grubunun bir tehdit unsuru olarak kullandığı Yunan güçleri bu dönemde taarruz ederek pek çok şehri ele geçirmiştir.²⁹ Gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti yetkilileri Sevr Antlaşması'nı 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalamıştır. Mustafa Kemal ve Millî Mücadele Hareketi tarafından anlaşma yok sayılmış, hem meclis onayından geçmediği hem de Misak-ı Millî kararlarına aykırı olduğu için kabul edilemez olduğu ve hiçbir hukuki yaptırımının olamayacağı ifade edilmiştir.³⁰ İşgalci güçlerin Sevr'e dayanarak Anadolu'da başlattığı işgaller ise bu tarihten itibaren tamamen bağımsız bir şekilde düzenli ordunun kuruluşuna kadar Kuva-yı Millîye grubu tarafından karşılık bulmuş, Doğu, Güney ve Batı cepheleri olmak üzere Anadolu müdafaa edilmiştir. Türkler tarafından elde edilen zaferler İtilaf devletlerinin bölgeye ilişkin planlarını bozmuş, Batı Cephesi'nde elde edilen zaferler Yunan işgal kuvvetlerinin Anadolu'dan atılmasını sağlamıştır. 30 Ağustos 1922'de elde edilen zafer sonrasında imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1922) ile Millî Mücadele sürecinin askeri süreci tamamlanmış ve diplomatik süreç başlamıştır.³¹ Yunan işgalinden arındırılan Anadolu toprakları ile birlikte İstanbul, Boğazlar, Doğu Trakya savaşa gerek kalmadan İngiliz ve Yunan işgalinden kurtarılmıştır. Bu sürecin son ve nihai varış noktası ise Lozan Barış Antlaşması olmuştur. İtilaf devletleri TBMM ile birlikte görüşmeye İstanbul hükümetini de çağırarak taraflar arasında ayrılık çıkarmak ve bundan faydalanmak istemiş ancak TBMM tarafından 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması ile bu plan bozulmuştur. 22 Kasım 1922'de başlayan Lozan görüşmeleri 24 Temmuz 1923'te imza ile sonuçlandı ve TBMM'de 23 Ağustos 1923'de onaylandı. Bu antlaşmayla Türk milleti mücadelesini verdiği tam bağımsızlık hedefi doğrultusunda önemli kazanımlar elde etmiştir. Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması sürecine giden tarihsel arka planın temel hatlarıyla aktarıldığı bu gelişmeler, Lozan sonrasında gerek iç politikada gerek dış politikada pek çok yeni

²⁷ Alev Keskin, "Ankara'da Yeni Bir Meclis Açılması ve Mebusların Seçimine İlişkin Belge", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.18, Mayıs 2020, s. 186.

²⁸ Çağla Derya Tağmat, "Sevr Barış Antlaşması Sürecinde Eleftherios Venizelos: Görüşmeler, Konferanslar ve İmza". *Avrasya İncelemeleri Dergisi* C.5, 2016, s. 317.

²⁹ Kenan Özkan, "Resmî İstatistiklere Göre Yunan İşgalinin Balıkesir ve Çevresinde Neden Olduğu Tahribat", *Belgi Dergisi*, C. 2, Temmuz 2020, s. 2298.

³⁰ Temuçin Faik Ertan, "Sevr ve Lozan Antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", *Atatürk Yolu Dergisi*, Ocak 2016, s. 28.

³¹ F. Rezzan Ünalp, "Çanakkale'den Mudanya'ya Nasıl Gelindi: Mudanya Mütarekesi", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, C.22, Nisan 2023, s. 83.

kazanım ile desteklenmiş, tam çözüme kavuşamayan boğazlar meselesi ve Hatay sorunu ise ilerleyen yıllarda çözüme kavuşturulmuştur.³²

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Lozan Barış Antlaşması ile ilgili yapılmış farklı çalışmalara rastlanmaktadır. Lozan Barış Görüşmeleri tutanak ve belgelerinin çevirisini yaparak dilimize kazandıran Seha L. Meray'ın (1969) “Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler” adlı eseri bu kapsamda temel bir kaynak niteliğinde değerlendirilebilir.³³ Tulun (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Lozan Barış Antlaşması'nın yüzüncü yılı münasebetiyle önemi, anlamı ve hükümleri ele alınmış, Lozan Barış Antlaşması'nın korunmasının önemi değerlendirilmiştir.³⁴ Cevizliler ve Akbulut (2019) tarafından antlaşma kapitülasyonlar meselesi açısından ele alınmıştır.³⁵ Kırmıt ise barış antlaşmasına giden süreçte Mudanya Ateşkesi'ni değerlendirmiştir.³⁶ Işık tarafından Lozan'da gerçekleştirilen barış görüşmeleri ve sürecin diplomatik yönü değerlendirilmiştir.³⁷ Belirlenen bu çalışmalar dışında Lozan Barış Antlaşması'nda alınan kararları çeşitli yönlerden inceleyen, antlaşmanın etkilerini farklı kurumlar ve gruplar boyutuyla değerlendiren pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak Lozan Barış Antlaşması'nın ders kitaplarında nasıl ele alındığı ve öğretimine yönelik ne gibi içerikler oluşturulduğunu konu eden herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Lozan Barış Antlaşması Türk tarihinin önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bu antlaşmaya giden sürecin nasıl bir mücadele ile kazanıldığı, bağımsızlık mücadelesi sürecinde Türk halkının gösterdiği kahramanlık ve fedakârlıkların neler olduğunun gelecek nesillere öğretilmesi ise millî bilincin diri tutulması açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda ortaokul ve lise seviyesinde okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi; Millî Mücadele sürecinin ortaya çıkış süreci, savaşlar ve diplomatik dönem açısından Kurtuluş Savaşı dönemini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Bu bağlamda dersin temel materyali olarak kullanılan ders kitapları ve dersin ana amaçlarını ortaya koyan öğretim programlarında Lozan Barış Antlaşması konusunun nasıl ele alındığı merak konusu olmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada yeni Türk devletinin kuruluş belgesi olarak nitelendirilen Lozan Barış Antlaşması'nın, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları ile öğretim programlarına yansıması konu edilmiş, Lozan Barış Antlaşması'nın ne kapsamda ve nasıl bir bakış açısıyla ele alındığının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu kapsamda şu alt problemlere yanıt aranmış, içerik metinleri, sorular ve görseller bu çerçevede incelenmiştir;

³² Sevgi Tansu Yavuz, Uluslararası Hukuku Çalışmak ve Öğretmek: Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde Uluslararası Hukuk Eğitimi ve Literatürünün Analizi (1923-1945), (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Temmuz 2020.

³³ Seha Lütfi Meray, “Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler”, Çev. Seha L. Meray, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1969

³⁴ Teoman Tuğrul Tulun, “Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması'nın Önem, Anlam ve Hükümlerinin Hatırlanması ve Hatırlatılması”, *Center for Eurasian Studies*, C. 16. Mayıs 2023.

³⁵ Erkan Cevizliler- Seyhan Akbulut, “Lozan Barış Konferansı'nda Kapitülasyonlar Meselesi ve İsmet Paşa”, *Atatürk Dergisi*, C. 8, Aralık 2019.

³⁶ Ömer Faruk Kırmıt, “Lozan'a Giden Süreçte Mudanya Ateşkes Antlaşması”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 21, Mart 2021.

³⁷ Necmettin Işık, “Lozan Barış Görüşmeleri ve Diplomatik Süreç”, *Uluslararası İlişkiler ve Politika Dergisi*, C. 3, Haziran 2023.

- Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin tarihsel arka plan ders kitaplarında nasıl ele alınmıştır?
- Lozan Barış Antlaşması konusunun anlatımına ilişkin kullanılan içeriklerde sık kullanılan kalıp ifadeler nelerdir?
- Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin ders kitabı içeriklerinde ne gibi görseller hangi bağlantılarla kullanılmıştır?
- T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi ortaokul 8. sınıf ve lise 12. sınıf öğretim programlarında Lozan Barış Antlaşması ne şekilde ele alınmaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ilişkin bir tescil belgesi olan Lozan Barış Antlaşması'nın Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları ile öğretim programlarına yansımaları konu alan bu çalışma nitel araştırma ilkeleri doğrultusunda yürütülmüştür. Nitel araştırmalar görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi farklı veri toplama teknikleri kullanılarak gerçekçi, bütüncül bir şekilde olay ve olguların ortaya konmasına, derinlemesine tanımlama ve yorumlamalar yapılarak konunun aktörlerinin bakış açılarının anlaşılmasına imkân sağlamaktadır.³⁸ Bu çalışmada literatürde çoğunlukla tamamlayıcı bir rolle anılan doküman analizi, başlıca yöntem olarak kullanılmıştır³⁹. Doküman analizi her türlü basılı veya dijital belgelere ilişkin içeriklerin sistematik ve detaylı bir şekilde incelendiği nitel bir araştırma yöntemi olarak kullanılmaktadır.⁴⁰ Doküman analizi yönteminin araştırılan olgu hakkında detaylı ve derinlemesine bilgilere ulaşılmasına imkân veren yapısı; ders kitaplarında araştırmaya konu olan Lozan Barış Antlaşması ile ilgili pek çok görsel, okuma parçası, toplantı notları, anı cümleleri yer alması bu yöntemin tercih edilmesinde temel etken olmuştur.⁴¹

Verilerin Toplanması

Araştırma dokümanları Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda okutulmak üzere hazırlanmış ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden erişime açık olan 2 adet 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı ile 2 adet 12. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları olmak üzere 4 ders kitabı ve 8. sınıf-12. sınıf öğretim programlarından oluşmaktadır. Dokümanlara ilişkin bilgiler Tablo 1. de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırma dokümanlarına ilişkin bilgiler

Sınıf	Dokümanın Adı	Yazar Bilgisi	Yıl	Yayınevi
8	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı	Millî Eğitim Bakanlığı	2018	Millî Eğitim Bakanlığı
8	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı	Sami TÜYSÜZ	2019	Dersdestek Yayıncılık

³⁸ Ali Yıldırım- Hasan Şimşek, "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri". Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 40-49.

³⁹ Ramazan Sak- İkbâl Tuba Şahin Sak- Çağla Öneren Şendil- Eşref Nas, "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi". *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, C. 4, Mayıs 2021, s. 231.

⁴⁰ Bilgen Kırıl, "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.8, Haziran 2020, s. 173.

⁴¹ Sak, Sak, Şendil, Nas, age, s.241.

8	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı	Mehmet ÜLKÜ Özlem MUTLU Fatih ÇETİNKAYA	2019	Millî Eğitim Bakanlığı
12	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı	Millî Eğitim Bakanlığı	2018	Millî Eğitim Bakanlığı
12	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı	Akif ÇEVİK Gül KOÇ Koray ŞERBETÇİ	2021	Millî Eğitim Bakanlığı
12	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı	Muhammed Edip ERDOĞAN	2021	Semih Ofset Matbaacılık Sek Yayıncılık

Verilerin Analizi

Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin olarak nitel araştırma ilkeleri doğrultusunda doküman analizi yöntemi ile toplanan verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz; farklı veri toplama araçları ile elde edilen veri setlerinin araştırma öncesinde belirlenen çerçeve doğrultusunda özetlenmesini ve yorumlanmasını sağlayan bir nitel veri analiz türü olarak; araştırmaya yönelik çerçevenin belirlenmesi, verilerin okunması-düzenlenmesi, verilerin anlamlı bir şekilde bir araya getirilmesi ve son olarak da yorumlama olmak üzere analiz sürecinin dört aşamada gerçekleştirildiği bir analiz sürecidir.^{42 43} Bu çalışmada dokümanların belirlenmesi süreci sonunda araştırmaya ilişkin genel çerçeve belirlenmiş ve çerçeveye ilişkin alt problemler oluşturulmuştur. Dokümanların belirlenen alt problemler doğrultusunda incelemeleri gerçekleştirilmiş, doğrudan alıntılar ile elde edilen bulgular desteklenmiştir. Yapılan analizlere ve değerlendirmelere ilişkin bağımsız alan uzmanı bir araştırmacı tarafından değerlendirme istenmiş ve ortak karara varılamayan noktalarda üçüncü bir alan uzmanının görüşleri alınmıştır. Ortak görüşe varılan değerlendirmeler sonucunda veri setlerine son hali verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin tarihsel arka planın ders kitaplarında nasıl ele alındığı, içeriklerde kullanılan kalıp ifadelerin neler olduğu, konuya ilişkin ne gibi görsellere yer verildiği ve 8. sınıf ile 12. sınıf öğretim programlarında Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin kazanımların nasıl ele alındığı hakkında elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular araştırma sorularına uygun olarak başlıklandırılmış ve sunulmuştur.

Lozan Barış Antlaşması'na İlişkin Tarihsel Arka Planın Ele Alınışı

Lozan Barış Antlaşması'nda alınan kararların sağlıklı bir şekilde yorumlanabilmesi ve TBMM Hükümetinin İtilaf Devletlerine karşı masada gösterdiği tavır ve tutumun anlaşılabilmesi için tarihsel arka planın anlatımı oldukça önemlidir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları bu açıdan incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

⁴² Zeynep Cin Şeker, "Dinleme ve Konuşma Becerilerine Yönelik Lisansüstü Tezlerin Anahtar Kelimeleri Üzerine Bir İnceleme: Betimsel Analiz". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, C.19, Haziran 2020, s. 132.

⁴³ Murat Özdemir, "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, Mart 2010, s. 329.

Dersdestek Yayıncılık tarafından yayınlanan 8. sınıf ders kitabında antlaşmaya ilişkin kararların neler olduğuna geçilmeden önce antlaşmanın Millî Mücadele sürecinin zaferle sonuçlanması ve Sevr Antlaşması'nın İtilaf Devletleri tarafınca uygulanabilirliğine imkân kalmamasına bağlı olarak gerçekleştiği, bu süreç ile birlikte Türklerin barış antlaşması için harekete geçerek Lozan şehrinde barış anlaşmasının yapılmasının kararlaştırıldığı, antlaşmaya TBMM hükümeti ile birlikte Osmanlı hükümetinin de davet edildiğine ilişkin anlatımlar ile tarihsel arka plan anlatımının yapıldığı görülmektedir.

Lozan Barış Antlaşması'na TBMM yanında Osmanlı Hükümetinin de davet edilmesi ile ilgili İtilaf devletlerinin iki taraf arasındaki görüş ayrılığından faydalanmak istemesi şeklinde yorumlamalar yapıldığı ve buna bağlı olarak saltanatın kaldırılması ile ilgili adımın atıldığı ifade edilmiştir. Buna ilişkin benzer durumun I. İnönü Savaşı sonuçlarına bağlı olarak gelişen Londra Konferansı'nda da yaşandığı bilgisine hiç yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca toplantının gerçekleştirileceği şehrin Lozan olarak belirlenmesi öncesinde TBMM tarafının toplantının İzmir'de gerçekleştirilmesini istediğine ilişkin durumdan bahsedilmemiş, Türk tarafının kapitülasyonların kaldırılması ve Doğu Anadolu bölgesi için dayatılmaya çalışılan Ermeni hâkimiyeti konusundaki tavrın arka planına ilişkin destekleyici içeriklere yer verilmediği belirlenmiştir. İtilaf devletlerinin kendi aralarında taslağını hazırlayarak Osmanlı Devleti'ne imzalattığı Sevr Antlaşması şartları ile Lozan'da alınan kararların karşılaştırma yapılabilmesine ilişkin ise Sevr Antlaşması kararları ile ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 8. sınıf ders kitabında ise Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin tarihsel arka planın Mudanya Ateşkes Antlaşması ile tamamlandığı görülmektedir. Ateşkes antlaşması sonrasında kalıcı barışın sağlanabilmesi için Lozan Barış Antlaşması sürecinin başladığı, antlaşmanın yapılması için İtilaf devletlerinin konferansa hem TBMM hem de Osmanlı hükümetini çağırarak oluşacak görüş ayrılığından faydalanmak istedikleri anlatılmıştır. 8. sınıflara ilişkin her iki ders kitabında da saltanatın kaldırılmasının Lozan Konferansı konusunda sadece bu temelle anlatılması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ayrıca İtilaf devletlerinin benzer durumu Londra Konferansı'nda da yapmaya çalıştığı bilgisi verilerek İtilaf devletlerinin bunu yaparak neyi amaçladığına ilişkin yapılan yorumun desteklenmesi sağlanabilir. Lozan Konferansı'nda taviz verilmemesi gereken konular ile ilgili olarak ise mecliste söz alan İsmet İnönü'nün konuşmasından bir kesite yer verildiği görülmektedir. Konuşmada İsmet İnönü'nün taviz verilmemesi gereken konulara ilişkin sebep sonuç ilişkisini Misak-ı Millî kararlarını vurgulayarak ifade ettiği, antlaşmalarda takip edilen temel hattın Misak-ı Millî ile şekillendiğini vurguladığı görülmektedir. Lozan Konferansı'na giden heyetten kesinlikle taviz verilmemesi istenen konular hakkında arka plan ve destekleyici durumun ne olduğunun belirtilmesi açısından konu akışında bu konuşmadan bir kesite yer verilmesinin oldukça önemli olduğu ifade edilebilir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 12. Sınıf ders kitabında ise antlaşmanın ortaya çıkış sürecine ilişkin tarihsel arka plan ve gelişmelerin verildiği, konu öncesi ayrı bir başlık oluşturulduğu görülmektedir. "Barış Konferansı İçin Yapılan Hazırlıklar" başlığı altında; antlaşmanın yapılacağı şehrin Atatürk tarafından İzmir olarak önerilmesine karşın İtilaf devletleri tarafından Lozan olarak karar verilmesine, konferansa TBMM hükümeti ile Osmanlı hükümetinin birlikte çağırılması ile ilgili olarak bu duruma tepki niteliğinde saltanatın kaldırılmasına ve İtilaf devletlerinin oyununun bir kez daha bozulduğuna yönelik anlatımlar bulunmaktadır. Bu anlatımla İtilaf devletlerinin konferansa iki tarafı da davet etmesi ile ilgili olarak bunu daha önce de yapmaya çalıştığı ifade edilmiştir. Mustafa Kemal'in konferansın İzmir'de toplanmasına ilişkin

temel isteğinin Yunanlıların şehre verdiği tahribatı göstermek düşüncesiyle oluştuğu ifade edilse de şehirde gerçekleşen büyük tahribatın İzmir yangını ile gerçekleştiğinin belirtilmesinin, düşman güçlerin şehri terk ederken büyük İzmir yangınına sebebiyet verdiklerinin ve yangının oluşturduğu hasarın büyüklüğünü göstermek adına döneme ait bir fotoğrafla konunun somutlaştırılmasının kanıt temelli bir anlatım sağlanması açısından iyi olacağı söylenebilir. Öte yandan konferansın toplanacağı şehrin Lozan olarak uzlaşısı öncesinde, konferans yeri olarak Venedik şehrinin de gündeme gelmiş olmasının arka planından bahsedilmesi konuya ilişkin çok yönlü bir bakış açısı kazandırılması açısından faydalı olabilir. Bunun yanında Lozan görüşmeleri sürecinde Türk tarafı için dezavantajlı durumlardan birisinin ise iletişim ve haberleşme alt yapısının zayıf olması olduğu ve bundan dolayı yabancı devletler aracılığıyla yapılan görüşmeler ve konuşmalardan diğer devletlerin haberdar olmasının büyük bir sorun yarattığı, bu kapsamda İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un Türk tarafı ile ilgili gelişmelerin kendisine gün gün rapor edilmesini istediği ve Lozan – Ankara hattında yapılan görüşmelerin üzerinde önemle durduğu, buna bağlı olarak Atatürk'ün konferansın yapılacağı şehir için İzmir'i önermekte ne kadar haklı olduğu bilgisine yer verilmesinin antlaşma ortamı ve şartlarının anlaşılması açısından faydalı olacağı söylenebilir.⁴⁴

Lozan Konferansı'na gönderilmek üzere seçilen İsmet Paşa'nın niye seçildiği Mudanya Ateşkesi'nde gösterdiği başarısı vurgulanarak açıkça anlatılmıştır. 21 Kasım'da başlayan konferans görüşmelerinin niçin ilk aşamada sonuca ulaşamadığına değinilmiş, Türkiye'nin İtilaf devletlerine 8 Mart 1923 tarihinde verdiği nota ile barış koşullarını kesin bir şekilde ifade ettiği anlatılmıştır. Hazırlık sürecine ilişkin ele alınan bu başlık sonrasında antlaşma kararlarının sıralandığı görülmektedir. Konu sonunda Lozan Barış Antlaşması kararlarının Sevr Antlaşması kararları ile karşılaştırmasının yapıldığı ve elde edilen kazanımların neler olduğuna detaylı bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Ayrıca imzalanan antlaşmaya ilişkin İngiliz tarihçi A. Toynbee'nin "*Hemen hemen her konudaki Türk istekleri, Lozan'da Müttefikler tarafından kabul edilmiştir... yenilmiş, parçalanmış bir ulusun, bu harabe içinden ayağa kalkması ve dünyanın en büyük ulusları ile, tam eşit koşullar içinde karşı karşıya gelmesi ve her isteğini kabul ettirmesi şaşılacak bir şeydi*" sözüne yer verilmesinin Lozan'ın başarılı bir antlaşma olarak değerlendirilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

SEK yayınları tarafından hazırlanan 12. sınıf ders kitabında ise Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin tarihsel arka plan anlatımının oldukça kısıtlı olarak ele alındığı, Mudanya Ateşkesi sonrası Lozan Antlaşması sürecinin gelişmesine ilişkin olayların sadece kronolojik bir sıra ile yüzeysel olarak ele alındığı görülmektedir.

Antlaşmanın ders kitaplarında tarihsel arka plan bakımından ele alınışı değerlendirildiğinde; elde edilen bulgular doğrultusunda genel olarak Lozan Barış Antlaşması ile ilgili içeriklerin sadece antlaşma kararlarının sıralanmasından ziyade; konunun dış politika, iç ve dış siyaset bağlamında ele alınması, kanıt temelli bir anlatım süreci oluşturulmasının antlaşmanın öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılabilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

Lozan Barış Antlaşması Konusunun Anlatımında Kullanılan Kalıp İfadeler

Ortaokul Sosyal Bilgiler ve lise Tarih ders kitapları incelendiğinde Lozan Barış Antlaşması konusunun sadece 8. sınıf ve 12. sınıf seviyesinde T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında ele alındığı görülmektedir. Her iki sınıf seviyesinde EBA platformunda bulunan dört

⁴⁴ Hasan Acar, "Lozan Barışı'nın Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundaki Önemi", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, C. 9, Temmuz 2021.

farklı ders kitabı incelendiğinde konu anlatımlarının oldukça benzer cümleler ve kalıp ifadelerle gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Buna bağlı olarak yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgular araştırmacılar tarafından hazırlanan Tablo 2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Kalıp ifadelere ilişkin bulgular

Alt Konu	Belirlenen Kalıp İfadeler
Konferansa Davet	Kalıcı barışın sağlanması Osmanlı hükümetinin çağırılması Görüş ayrılığında faydalanılmak istenmesi Saltanatın kaldırılması
Konferansın yeri	Yunanlıların İzmir'e yaptığı tahribatın gösterilmek istenmesi Haberleşmenin kolay bir şekilde yapılabilmesi
Konferans Heyeti Belirlenmesi	İsmet Paşa'nın Mudanya Başarısı
Taviz istenmeyen konular	Kesinlikle taviz verilmemesi Kapitülasyonlar Doğu Anadolu Ermeniler konusu
Görüşmelerin İlk aşaması	Sert tartışmalar Dayatmaya boyun eğmeme Tam bağımsızlık isteği
Konferans süreci	Osmanlı'dan kalan sorunlar Osmanlı'dan sağlanan ayrıcalıkların korunması Yüzyıllara dayanan çeşitli sorunlar
Kararlar	Çözülemeyen konular Boğazlar ve Hatay konularının daha sonra çözüme kavuşturulması Günümüzde hâlâ geçerliğini koruyan anlaşma Özlem duyulan barış süreci Türk devletinin varlığı ve tam bağımsızlığının dünyaya duyurulması

Ders kitapları incelendiğinde anlatımın çoğu zaman benzer ve standart kalıp ifadelerle gerçekleştirildiği, ele alınan konuların farklı açılardan değerlendirilmesi, kanıt temelli olarak ya da konunun farklı açılardan düşünülmesine ortam hazırlayacak türde bir anlatım ve konu içerik akışının oluşturulmadığı görülmektedir.

Lozan Barış Antlaşması Konusunda Kullanılan Görsellerin Değerlendirilmesi

Lozan Barış Antlaşması'na yönelik ders kitaplarında oluşturulan içeriklerin görsellerle desteklendiği görülmektedir. Kullanılan görsellere ilişkin bilgiler Tablo 3.'te gösterilmektedir.

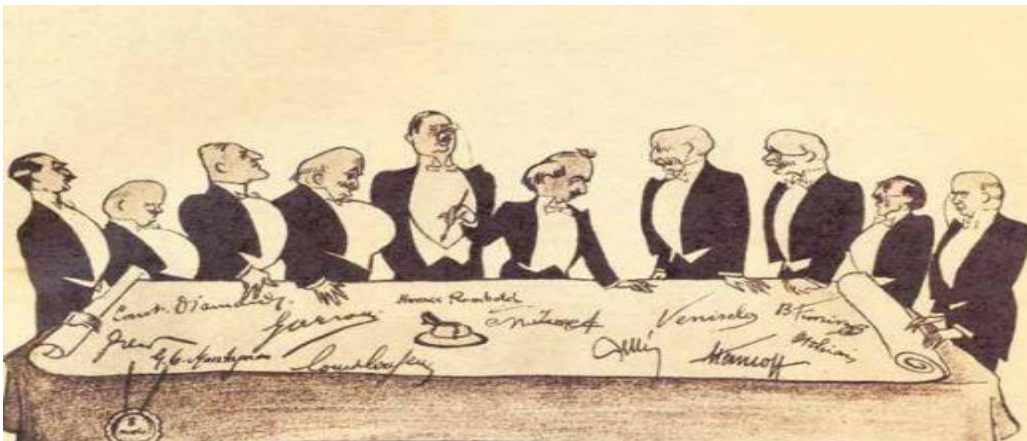
Tablo 3: Ders kitaplarında kullanılan görsellere ilişkin bilgiler

Dersdestek Yayıncılık	8. Sınıf		12. Sınıf	
	MEB Yayınları		MEB Yayınları	SEK Yayınları
Görselin Konusu				
Konferansın Yapıldığı Bina	Lozan Antlaşması'na Göre Türkiye Haritası		Lozan Barış Antlaşması'na Göre Türkiye Sınırları	Lozan Konferansı'na Katılan Türk Heyet
Lozan Konferansı'na Katılan Türk Heyeti	İsmet Paşa ve Heyet'in Lozan Konferansı'na Uğurlanması		Düzenli Ordunun İstanbul'a Girişi	Lozan Konferansı İmza Töreni

Antlaşmayı İmzalayan Heyetin Karikatür Çizim Resmi	Lozan Konferansı'na Katılan Türk Delegeler		
Lozan Antlaşması'na Göre Türkiye Haritası	Lozan Barış Antlaşması İmzalanırken		
Edirne Karaağaç Lozan Anıtı	Yusuf Akçura'nın İstanbul'un Geri Alınmasına İlişkin Belgeleri İmzalaması		
	Türk Ordusunun İstanbul'a Girişi		

Ders kitapları incelendiğinde en sık kullanılan görsellerin Lozan'a katılan Türkiye Heyeti ve Lozan Barış Antlaşması'na göre Türkiye sınırlarını gösteren harita olduğu görülmektedir. Özellikle 8. Sınıf ders kitaplarında görsellere ilişkin konu anlatımı içeriklerinde çoğunlukla herhangi bir bağlantının kurulmadığı görülmektedir. Örneğin Yusuf Akçura'nın İstanbul'un geri alınmış belgesini imzalarken çekilmiş fotoğrafına ilişkin Yusuf Akçura'nın kim olduğu ya da İstanbul'un geri alınışıyla ilgili hiçbir içeriğe yer verilmediği görülmektedir. İstanbul'a düzenli ordunun girişiyle ilgili olarak kullanılan görseller için de benzer şeyler söylenebilir. Çünkü İstanbul'un geri alınışıyla ilgili herhangi bir anlatım konu kapsamında bulunmamaktadır. Her ne kadar görsellere ait numaralar metin içinde yerleştirilmiş olsa da görsellere ilişkin açıklayıcılık ve bağlantı oldukça zayıf kalmaktadır. Ancak Lozan Antlaşması'na göre Türkiye sınırlarını gösteren harita görsellerinin ise antlaşma kararları ile ilişkilendirildiği söylenebilir.

Lise ders kitaplarında ise Lozan Antlaşması ile ilgili kullanılan görsellerin oldukça az olduğu görülmektedir. Fakat 8. Sınıf ders kitaplarından farklı olarak kullanılan görsellere ilişkin bağlantı ve açıklamaların lise ders kitaplarında daha net olduğu söylenebilir. Örneğin Lozan'a katılan Türk heyetin fotoğrafının kullanıldığı görselde Türk heyetinde yer alan isimlerin kimler olduğu görsel açıklamasında sırayla verilmiştir. Düzenli ordunun İstanbul'u geri almasıyla ilgili kullanılan görselde de konu içerisinde bu duruma açıklama getirildiği görülmektedir.

Görsel 1: Lozan Barış Antlaşması'na İmzaların Atılması ile İlgili Aloysius Derso ve Emery Kelen'a Ait Karikatür Görsel⁴⁵

⁴⁵ Sami Tüysüz, "8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı", Dersdestek Yayıncılık, Ankara 2022, s.105.

Dersdestek Yayınları 8. sınıf ders kitabında kullanılan Görsel 1. ile ilgili olarak görsel altında şu açıklama bulunmaktadır; [Sağdan sola, Miloutine Yovanovitch-Yugoslavya, Kentaro Otchiai Jusammi-Japonya, Elefterios K. Venizelos-Yunanistan, Maurice Cesar Joseph Pelle-Fransa, İsmet İnönü-Türkiye, Horace Rumbold-İngiltere, Marki Camille Garroni-İtalya, Konstantin I. Diamandi-Romanya, Joseph Grew-Gözlemci-ABD, (İnönü Evi Müzesi-Ankara)]

Görsel 2: Düzenli Ordunun İstanbul'a Girişiyle İlgili Görsel⁴⁶

12. sınıf Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan ders kitabında; Lozan Barış Antlaşması'nda elde edilen başarılar sonunda İstanbul'un geri alınmasında Türk ordusunun şehre girişini gösteren görsel "II. Dönem TBMM, 23 Ağustos 1923'te yapılan oylamada, 14 olumsuz oya karşı 213 oyla Lozan Barış Antlaşması'nı onaylamıştır. 6 Ekim 1923'te işgal kuvvetleri İstanbul'u terk etmiştir. İtilaf Devletleri İstanbul'u terk edince düzenli ordu İstanbul'a girmiştir" açıklamasıyla sunulmuştur.

Öğretim Programlarında Lozan Barış Antlaşması'nın Kapsamı

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarında Lozan Barış Antlaşması'nın Millî Mücadele Dönemi konuları kapsamında ele alındığı görülmektedir.

8. sınıf öğretim programında Lozan Antlaşması'na iki farklı üniteye yer verildiği; "3. Ünite Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!" adlı üniteye Lozan Antlaşması'na ilişkin 1 kazanıma yer verildiği görülmektedir. Bu kazanım "Lozan Antlaşması'nın sağladığı kazanımları analiz eder" olarak ele alınmıştır.

8. sınıf öğretim programında Lozan Antlaşması'na ayrıca "6. Ünite: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası" bölümünde de yer verildiği görülmektedir. Bu konuya ilişkin ele alınan kazanımda Lozan Barışı'na yer verilmese de ilgili kazanım şu şekilde ele alınmıştır; "Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder." Bu kazanıma ilişkin açıklamada ise Lozan Barış Antlaşması'na vurgu yapıldığı görülmektedir. Açıklamaya şu şekilde yer verilmiştir; "Lozan Barış Antlaşması, Atatürk dönemi Türk dış politikasının temel ilkeleri ile ilişkilendirilir."

⁴⁶ Akif Çevik- Gül Koç- Koray Şerbetçi, "12. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2021, s.90.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 12. Sınıf öğretim programı incelendiğinde ise Lozan Barış Antlaşması'na sadece Millî Mücadele ünitesinde tek bir kazanımda, açıklama olarak, yer verildiği belirlenmiştir. Ancak Lozan Barış Antlaşması'nın bu kazanımdaki alt açıklamalarda ele alındığı, Lozan Barışı ile ilgili müstakil bir kazanıma yer verilmediği görülmektedir. Bu kazanım ve Lozan'a ilişkin açıklamalara yer verilen maddeler şu şekildedir;

“Millî Mücadele sonucunda kazanılan diplomatik başarıları ülkemizin bağımsızlığı açısından değerlendirir.

a) Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın önemi vurgulanır.

b) Türkiye'nin bağımsız bir devlet olarak tanınmasında Lozan Barış Antlaşması'nın önemi vurgulanır.

c) Lozan Barış Antlaşması'nın maddeleri ile Sevr Antlaşması'nın maddeleri karşılaştırılır.”

Sonuç

Lozan Barış Antlaşması Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci için dönüm noktasını oluşturan, ülkenin kuruluşuna ilişkin bir tescil belgesi olarak nitelendirilen önemli bir belgedir. Lozan Barış Antlaşması'na konu içeriği olarak sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecine ilişkin yakın tarihimizi konu alan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında yer verilmektedir. Bu kapsamda; I. Dünya Savaşı ile birlikte yıkılma sürecine giren Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu arasında bir köprü olan Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin ders kitaplarında oluşturulan içeriklerin kapsamı, kullanılan görsellerin konu anlatımına katkısı ve öğretim programlarında antlaşmaya ne şekilde yer verildiğinin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. 8. sınıf ve 12. sınıf seviyesinde 4 farklı ders kitabı ve her iki sınıf seviyesi için hazırlanan iki ayrı öğretim programının incelendiği bu çalışmada, Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin tarihsel arka planın ne şekilde ele alındığı, konu anlatımında kullanılan kalıp ifadelerin neler olduğu, konu anlatımında kullanılan görsellerin konu bağlantısı ve öğretim programlarında antlaşmaya ne kapsamda yer verildiği incelenmiştir.

Sonuç olarak Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin ders kitaplarında oluşturulan içeriklerin tarihsel arka plan, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasına giden sürecin anlatılması açısından kısıtlı içerikle oluşturulduğu tespit edilmiştir. Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin müstakil bir anlatımın oluşturulmadığı, Lozan Barış Antlaşması'nda alınan kararların ve Lozan'a giden sürecin önceki ünitelerdeki konu içerikleri incelenmeden anlaşılmasının mümkün olmadığı söylenebilir. Ders kitaplarında kullanılan görsellerin ise çoğunlukla konu akışına destek sağlayacak şekilde değerlendirilmediği ve konu ile bağlantılarının açıklayıcı bir şekilde verilmediği görülmektedir.

Lozan Barış Antlaşması'nın ders kitapları ve öğretim programlarında sadece antlaşmanın sağladığı kazanımlar ve alınan kararlar üzerinden değerlendirildiği görülmektedir. Çoğunlukla düz bir anlatı sürecinin takip edildiği içerikler için herhangi bir etkinlik geliştirilmediği görülmektedir. Ayrıca antlaşmanın imzalandığı dönemde Lozan'ın yerli ve yabancı basında nasıl bir söylemle ele alındığını gösteren gazete haber ve görsellerine yer verilmemesinin ayrı eksiklik olduğu söylenebilir. Öte yandan Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrosu içinde olan tarihsel karakterlerin Lozan Barış Antlaşması hakkındaki görüşlerine yer verilmesinin önemli olduğu söylenebilir. Mustafa Kemal Atatürk Nutuk adlı kitabında Lozan Barış Antlaşması sürecini detaylı bir şekilde anlatmış ve antlaşmaya

ilişkin görüş ve düşüncelerine yer vermiştir.⁴⁷ Benzer şekilde Lozan Barış Antlaşması sürecine ve konferansta yaşananlar ile ilgili İsmet İnönü'nün görüş ve düşüncelerine yer verilmesi kanıt temelli olarak konunun ele alınması açısından faydalı olarak değerlendirilebilir.⁴⁸

Tarih konularının öğretimine yönelik genel bakışın ders kitaplarında çoğunlukla içerik aktarımına uygun şekilde kendisine yer bulduğu söylenebilir. Ancak günümüz güncel iç ve dış siyasetine etki eden yakın tarihe ilişkin gelişmeleri konu edinen içeriklerin özellikle bu bağlamdan ayrılması gerektiğinin tarih eğitimi açısından kritik bir öneme sahip olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda Lozan Barış Antlaşması'nın ders kitaplarında ve öğretim programlarında ele alınışına ilişkin güncellemelere ve değişikliklere ihtiyaç olduğu söylenebilir. Konuya ilişkin tarihsel arka planın daha detaylı bir şekilde değerlendirilmesi ve dönemin gazete haber görselleri ile desteklenerek içerikler eklenmesinin Lozan Barış Antlaşması'nın öğretimi ve öneminin daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacağı söylenebilir.

---

⁴⁷Mustafa Kemal Atatürk Lozan Barış Antlaşması'na ilişkin Nutuk'ta farklı bölümlerde değerlendirmelerde bulunmuştur. Bir bölümden şu şekilde bir alıntı ders kitabı içerisinde verilebilir. “Efendiler, iki devirden ibaret olup sekiz ay devam eden Lozan Konferansı ve neticesi dünyanın malumu bulunan bir keyfiyettir. Bir müddet Ankara'da Lozan Konferansı müzakerelerini takip ettim. Müzakereler hararetli, münakaşah cereyan ediyordu. Türk haklarını tasdik eder olumlu neticeler görülüyordu. Ben bunu pek tabii buluyordum. Çünkü, Lozan barış masasında söz konusu edilen meseleler, üç dört senelik yeni devreye ait ve onunla sınırlı kalmıyordu. Asırlık hesaplar görülmüyordu. Bu kadar eski, bu kadar kanşık, bu kadar kirli hesapların içinden çıkmak, elbette o kadar basit ve kolay olmayacaktı.”

⁴⁸Süha Lütfi Meray tarafından Türkçe çevirisi yapılarak Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler adıyla yayınlanan kitaba önsöz yazarak katkı sağlayan İsmet İnönü'nün bu söyleminde öz bir şekilde antlaşmaya ilişkin görüş ve düşüncelerini ifade etmiştir. Ders kitabı konu akışı içerisinde bu şekilde alıntılara yer verilebilir. “...Müttefikler, arzu ettikleri muahedeyi bize kabul ettirmek için, yalnız müzakerelerde hukukî çekişmelerle kalmamışlar, Şubat'ta büyük baskı ve gösteri ile, Konferansı kesintiye uğratmağa kadar, kararlı olarak gitmişlerdir. Zannediyorlardı ki, bu kadar şiddetli bir baskı karşısında, hallolunamayan meselelerde, Türkler boyun eğeceklerdir. Şubat teşebbüsünü reddedip, ayrılmayı göze aldığımızı gösterdikten sonra, daha Ankara'ya gelmeden, daha İsviçre'de iken, ileri vardıklarını ve Türklerin, hayatı gördükleri meseleleri her halde elde etmek için, tehlikeleri göze alabileceklerini, şiddete, zora baş eğmeyeceklerini anlamışlardı. Buraya kadar tecrübe etmeden, bunu kabul etmiyorlardı...”

Kaynakça

- ACAR Hasan, “Lozan Barışı’nın Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşundaki Önemi”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, C. 9, S.2,2021, s.331-353.
- AKÇAY Mesut Can, “Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Savaşı”, *Tarih Kritik Dergisi*, C.6, S.4,2020, s. 405-410
- ATNUR İbrahim Ethem, “*Türklerin I. Dünya Savaşı, İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*”, Ed. Süleyman Çiğdem, vd., Bayburt Üniversitesi Yayınları No: 21, Erzurum 2019, s.84.
- AYDİN Ayşe, “Türkiye-Almanya Dostluk Antlaşması (3 Mart 1924)”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19, S.1, 2017, s. 107-121.
- AYDİN Mithat, “1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında Avusturya Diplomasisi”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.5, Aralık 2018, s. 176.
- AYKUT Ksenija- Stefani Miljković, “Birinci Dünya Savaşı Konulu Sırp ve Türk Tarihi Romanlarında Gerçek ve Kurgu”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S.1, 2016, s. 33-58.
- BAHARÇİÇEK Abdülkadir- C. Emek İnan, “Dış Politikanın Belirlenmesinde Ulusal Güvenlik Algısının Rolü”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C.4, S.1,2013, s. 101-120.
- BOLAT Mahmut, “I. Meşrutiyet’ten I. Dünya Savaşı’na Osmanlı Devleti Dış Politikasının Genel Bir Değerlendirmesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.1, 2014, s. 16-28.
- ÇALIŞKAN Âdem, “Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Ordusunda Firari Askerlerin Eşkiyalık Olayları Ve Bunlara Karşı Alınan Önlemler –Maraş Örneği-”, *Belgi Dergisi*, C.2, S.20, 2020, s. 2685-2712.
- ÇEVİK Akif- Gül Koç- Koray Şerbetçi, “12. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2021.
- CEVİZLİLER Erkan- Seyhan Akbulut, “Lozan Barış Konferansı’nda Kapitülasyonlar Meselesi ve İsmet Paşa”, *Atatürk Dergisi*, C. 8, S.2, 2019, s.161-193.
- ERAT Muhammet, “Çanakkale Savaşlarının Sonuçları”, *Çanakkale Savaşlarının 91. Yılı Anısına, 1915*, Ton RadyoTelevizyon ve Yayıncılık A. Ş., Çanakkale (2006), s. 47-49.
- ERTAN Temuçin Faik, “Sevr ve Lozan Antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C.15, S.58, 2016, s. 21-37.
- IŞIK Necmettin, “Lozan Barış Görüşmeleri ve Diplomatik Süreç”, *Uluslararası İlişkiler ve Politika Dergisi*, C. 3, S.2, 2023, s.84-102.
- İZOL Ramazan- Murat Cingöz, “Merkantalizm ve Sanayi Devrimi Sürecinde Osmanlı Devleti’nin Konumu” *Akademik Hassasiyetler*, C.7, S.14,2020, s. 379-398.
- KELEŞYILMAZ Vahdet, “Belgelerle Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı'na Giriş Süreci”, *Erdem*, C.11, S.31, s. 139-154.
- KESKİN Alev, “Ankara’da Yeni Bir Meclis Açılması ve Mebusların Seçimine İlişkin Belge”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.18, S.32, 2020, s. 185-189.
- KILIÇ Selami, “Birinci Dünya Savaşı’na Uzman Süreçte Türk-Alman Yakınlaşması”, *1914’ten 2014’e 100’üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı’nı Anlamak*, Ed. Zekeriya Türkmen, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2014, s. 91-156.
- KIRAL Bilgen, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.8, S.15, 2020, s. 170-189.
- KIRMIT Ömer Faruk, “Lozan’a Giden Süreçte Mudanya Ateşkes Antlaşması”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 21, S.1,2021, s.145-162.
- KÜRKÇÜOĞLU Ömer, “Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.35, S.1, 1980 s. 309-335.
- MANGO Andrew, *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2019.
- MERAY Seha Lütfi, “Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler”, Çev: Seha L. Meray, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1969.
- MÜEZZİNOĞLU Ersin, “Savaş Kabinelerinin Sorgulanmalarına Göre Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’na Girişi”. *Journal of History Studies*, C.7, S.1, 2015, s. 121-138.
- NAZ Yasemin, “1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin Sosyal ve Psikolojik İzleri”, *Akademik İzdüşüm Dergisi*, C.8, S.1, 2023, s. 95-119.

- ÖĞÜN Tuncay, "I. Dünya Savaşı Başlarında Osmanlı Basınında Rusya Müslümanları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 34, 2018, s. 81-108.
- ÖZDEMİR Murat, "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, S.1, 2010, s. 323-343.
- ÖZEN Ümit, "1939-1945 Yılları Karikatürleri Üzerinden Türkiye'nin Siyasal, Sosyal ve Kültürel Analizi", *Ahi Evran Akademi*, C. 3, S.2, 2022, s.1-13.
- ÖZKAN Kenan, "Resmî İstatistiklere Göre Yunan İşgalinin Balıkesir ve Çevresinde Neden Olduğu Tahribat", *Belgi Dergisi*, C. 2, S.20, 2020, s. 2293-2321.
- ÖZSÜER Esra, "I. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı Venizelos- "Entente Cordiale" İş Birliği Ve Propaganda Çalışmaları". *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 16, S.63, 2018, s.241-274.
- ÖZÜÇETİN Yaşar, "*Kurtuluş ve Kuruluşta Milletvekili Gözüyle Gazi Mustafa Kemal Paşa (1920-1923)*". Berikan Yayınevi, Ankara 2020.
- POLATKAN Salih, *Doküman ve Fotoğraflarla I. ve II. Dünya Savaşları Özeti*, İstanbul 1972, s. 18.
- ŞAHİN Mustafa, "Cumhuriyet'in Temelinin Atılması Yolunda Atatürk'ün Mondros Mütarekesi Sonrası Şişli Günleri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.55, 2015, s. 213-237.
- SAK Ramazan- İkbâl Tuba Şahin Sak- Çağla Öneren Şendil- Eşref Nas, "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi". *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, C. 4, S.1,2021, s.227-256.
- ŞEKER Zeynep Çiğ, "Dinleme ve Konuşma Becerilerine Yönelik Lisansüstü Tezlerin Anahtar Kelimeleri Üzerine Bir İnceleme: Betimsel Analiz". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, C.19, 2020, s. 128-140.
- TAĞMAT Çağla Derya, "Sevr Barış Antlaşması Sürecinde Eleftherios Venizelos: Görüşmeler, Konferanslar ve İmza". *Avrasya İncelemeleri Dergisi* C.5, S.2, 2016, s. 307-339.
- TULUN Teoman Tuğrul, "Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması'nın Önem, Anlam ve Hükümlerinin Hatırlanması ve Hatırlatılması", *Center for Eurasian Studies*, C. 16.,2023, s.1-8.
- TURAN Mustafa, "'İzmir'in İşgali Üzerine", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.12, 1996, s. 739-753.
- TÜYSÜZ Sami, "8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Ders Kitabı", Dersdestek Yayıncılık, Ankara 2022.
- ÜNALP F. Rezzan, "Çanakkale'den Mudanya'ya Nasıl Gelindi: Mudanya Mütarekesi", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, C.22, S.34, 2023, s. 81-108.
- YAVUZ Sevgi Tansu, *Uluslararası Hukuku Çalışmak ve Öğretmek: Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde Uluslararası Hukuk Eğitimi ve Literatürünün Analizi (1923-1945)*, (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Temmuz 2020.
- YAZICI Hanefi, "1919 Paris Barış Konferansı'nda Türk Tezleri", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 9, S.2, 2020, s. 1039-1064.
- YETİŞGİN Memet, *Çanakkale Savaşlarının Türk ve Dünya Tarihindeki Önemi, Çanakkale I, Savaşı ve Tarihi*, Ed. İ. G. YUMUŞAK, İstanbul 2006, s. 207-216.
- YILDIRIM Burcu, "*Birinci Dünya Savaşı Sırasında Asker Ailelerine Devletin Yaptığı Yardımlar*", (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s.28.
- YILDIRIM Ali - Şimşek Hasan, "*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*". Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.

Summary

The periodic conditions that led the Republic of Turkey to the Lausanne Peace Treaty have a wide historical background. The Lausanne Peace Treaty constitutes an important turning point in Turkish history. It is very important to teach future generations how the process leading to this treaty was won with what kind of a struggle, what are the heroism and sacrifices shown by the Turkish people during the struggle for independence, in order to keep the national consciousness alive. In this context, the Turkish Republic History of Revolution and Kemalism course, which is taught at secondary and high school level, deals with the War of Independence period comprehensively in terms of the emergence process of the national struggle, wars and diplomatic period. In this context, it has been a matter of curiosity how the subject of Lausanne Peace Treaty is handled in the textbooks used as the basic material of the course and in the curricula that reveal the main objectives of the course. In this study, the reflection of the Lausanne Peace Treaty, which is described as the founding document of the Turkish state, on the Turkish Revolution History and Kemalism textbooks and curricula is discussed and it is aimed to evaluate the scope and perspective of the Lausanne Peace Treaty.

This study on the reflection of the Lausanne Peace Treaty, which is a registration document regarding the establishment of the Republic of Turkey, on the Turkish Republic History of Revolution and Kemalism textbooks and curricula was conducted in line with qualitative research principles and document analysis method was used in the study. The research documents consist of 4 textbooks, 2 8th grade Turkish Republic History of Revolution and Kemalism textbooks and 2 12th grade Turkish Republic History of Revolution and Kemalism textbooks, which are prepared to be taught in schools affiliated to the Ministry of National Education and are open to access through the Education Information Network (EBA), and 8th grade-12th grade curricula. Descriptive analysis method was used to analyse the data collected by document analysis method in line with qualitative research principles regarding the Lausanne Peace Treaty.

When the handling of the treaty in terms of historical background in the textbooks is evaluated; in line with the findings obtained, it can be said that it is important for the students to better understand the treaty in the context of foreign policy, domestic and foreign politics and to create an evidence-based narrative process rather than just listing the decisions of the treaty. On the other hand, it is seen that most of the time the narration is carried out with similar and standard stereotyped expressions, and that a kind of narration and subject content flow that will prepare the environment for the evaluation of the subjects discussed from different angles, evidence-based or the consideration of the subject from different angles is not formed. It was determined that the visuals used were quite limited and sufficient connections could not be established with the subject text. Looking at the curricula, it was determined that the Lausanne Peace Treaty was included in the 8th grade curriculum with 1 learning outcome and in the 12th grade curriculum with 1 learning outcome explanation.

As a result, it has been determined that the content of the textbooks on the Lausanne Peace Treaty is limited in terms of historical background and the process leading to the signing of the Lausanne Peace Treaty. It can be said that an independent narrative on the Lausanne Peace Treaty was not created, and it is not possible to understand the decisions taken in the Lausanne Peace Treaty and the process leading to Lausanne without examining the subject contents in the previous units. It is seen that the visuals used in the textbooks are mostly not evaluated in a way to support the flow of the subject and their connections with the subject are not given in an explanatory manner.

It is seen that the Lausanne Peace Treaty is evaluated in textbooks and curricula only through the gains provided by the treaty and the decisions taken. It is seen that no activities are developed for the contents in which a straight narrative process is mostly followed. In addition, it can be said that the lack of newspaper news and visuals showing how Lausanne was handled in the domestic and foreign press during the period when the treaty was signed is another deficiency.

It can be said that the general view towards the teaching of history subjects has found a place in the textbooks mostly in accordance with the content transfer. However, it would not be wrong to say that it would be of critical importance in terms of history education that the content on the developments in recent history that affect today's current domestic and foreign politics should be separated from this context. In this context, it can be said that there is a need for updates and changes regarding the treatment of the Lausanne Peace Treaty in textbooks and curricula. It can be said that a more detailed evaluation of the historical background of the subject and the addition of content supported by newspaper news visuals of the period would be beneficial for the teaching of the Lausanne Peace Treaty and a better understanding of its importance.

